

EEN UITGAVE VAN HET TECHNISCH BUREAU AFBOUW

MEBEST

85^e jaargang nr. 2, april 2021

Informatie over afbouw en afwerking in de nieuwbouw, renovatie en restauratie.

EENVOUDIG DOELTREFFEND

TERRAZZO IS TROEF

KLINKENDE RESTAURATIE

SFEERVOL RAADHUIS

Tekst: Klokhuis tekst en foto

Fotografie: Klokhuis tekst en foto, Michel Kievits

PARKEERGARAGE GARENMARKT HOOGSTANDJE ONDER DE GROND

De parkeergarage zit in de lift. Donker en krap maakt plaats voor licht en ruim. Parkeergarage Garenmarkt in Leiden is daar een voorbeeld van. Maar de werkelijke aard wordt niet verloochend, architectuurstudio VVKH heeft niet overal de ruwe betonwanden van de ondergrondse parkeergarage weggemaakt achter voorzetwanden. Sterker zelfs, de grotachtige sfeer wordt geaccentueerd door heldere en doeltreffende afbouw.

Bezoekers van Leiden moeten zich welkom voelen in de sleutelstad, en dat lukt niet met een donkere, krappe parkeergarage

Trappenhuis en liftschacht zijn van de parkeergarage gescheiden door een brandwerende pui: glas in stalen profielen.

Dan maar de diepte in

Capaciteitsgebrek was niet de reden voor de gemeente Leiden om in het centrum twee forse ondergrondse parkeergarages te realiseren. Het aantal parkeerplaatsen is niet toegenomen door de parkeergarages Lammermarkt en Garenmarkt, maar ze zorgen er wel voor dat er óp straat aanzienlijk minder auto's staan. En dat ziet er voor de inwoners én de bezoekers van de historische binnenstad een stuk aantrekkelijker uit. Ook die parkeergarages moesten aantrekkelijk zijn. Parkeren is onderdeel van het bezoek aan de stad, is de gedachte. Bezoekers moeten zich welkom voelen en dat lukt niet met een benauwde donkere parkeergarage; ruim en fris van uiterlijk moesten ze dus worden. Om voldoende ruimte te creëren moest voor zowel Lammermarkt als Garen-

markt diep worden gegaan. Het merendeel van de parkeergarages gaat, zeker in binnensteden, tot -1, misschien -2. De twee in Leiden gaan tot maar liefst -5 en zelfs -7. Garenmarkt is 18 meter diep, en dat midden in de oude binnenstad. Een verbluffend staaltje ingenieurskunst van BESIX en Dura Vermeer, die samen Bouwcombinatie Parkeergarages Leiden vormden.

Parkeren als beleving

Voor studio VVKH werkte die indrukwekkende diepte van de Garenmarkt heel inspirerend, maakt architect Ronald Knappers duidelijk. "Ik vind het wat schizofreen als je boven in de lift stapt en zonder overgang op -5 ineens in een stralende wereld staat. Je bent naar bijna 20 meter diep onder de grond afgedaald! Die reis

| Alles is lichtgrijs, al ervaar je het als wit

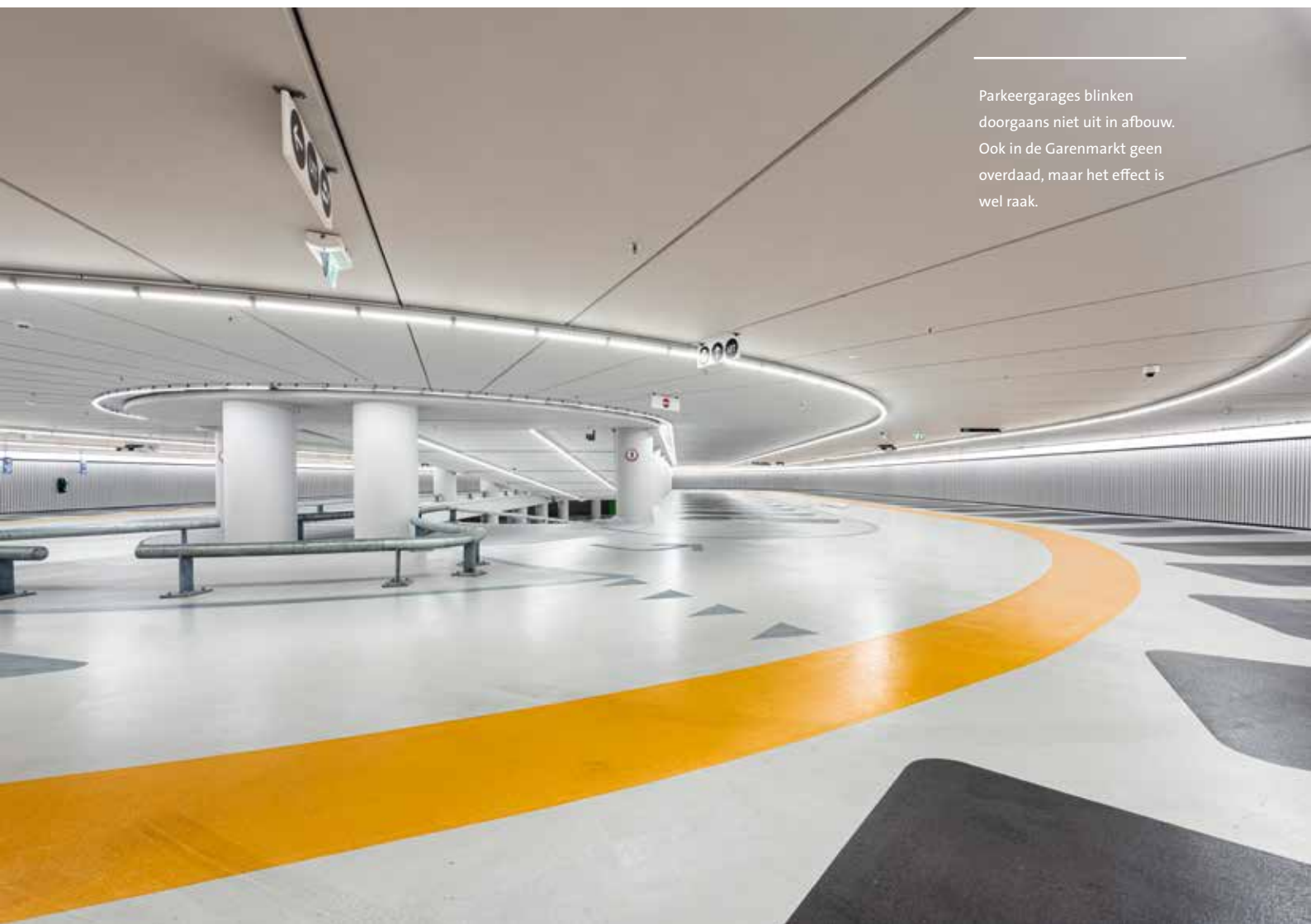
Zo kun je heel knappe en mooie dingen bouwen

moet je beleven, vind ik. Die ervaring, dat is juist de gein van zo'n diepe ondergrondse parkeergarage." Studio VVKH heeft daar een indrukwekkende oplossing voor bedacht. De schil van de ovale parkeergarage bestaat uit enorm grove betonwanden. Ze zijn voor het overgrote deel aan het zicht onttrokken door stalen voorzetwanden, maar de architect heeft dat bij de glazen liften niet gedaan, daar zijn de diepwanden volledig in het zicht gelaten. "Het is als of je in een mijn afdaalt. Het beton van die wanden is echt heel grof. En omdat je ze nooit waterdicht krijgt, zie je vocht op de wanden. Ze worden zelfs een beetje groen van de algaanslag. Dat geeft een heel grotachtige sfeer. Die wilden we laten zien zodat je je realiseert dat je diep onder de grond bent en dat er wel wat voor nodig is om dat mogelijk te maken. En daar hebben we vervolgens heel flashy eigentijdse afbouw naast gezet."

Simpel maar doeltreffend

Op de keper beschouwd zit er niet eens zo heel veel afbouw in parkeergarage Garenmarkt, en al zeker geen razend ingewikkelde afbouw. Maar het effect is wel uitermate sterk. "Eigenlijk is het heel eenvoudig", zegt de architect. "Alles is lichtgrijs, al ervaar je het als wit. Daar hebben we een paar frisse tinten aan toegevoegd en dat is in feite het hele simpele verhaal."

Op alle vijf de parkeerdekken zijn de betonnen plafonds dus lichtgrijs geschilderd. Saai zijn ze zeker niet want de verlichting zorgt voor een enorme schwung. De lange LED-strips slingeren zich in banen over het oppervlak, een soort spaghetti-effect maar dan gecontroleerd. Ook de lichtgrijs gepoedercoate stalen wanden zijn niet saai. De architect heeft ervoor gezorgd dat ze niet te veel glimmen. Daarnaast zijn ze geprofileerd en lopen ze niet in dezelfde straal als

Parkeergarages blinken doorgaans niet uit in afbouw. Ook in de Garenmarkt geen overdaad, maar het effect is wel raak.

Heel bewust heeft architect VVKH iets van de ruwe betonnen diepwanden in het zich gelaten en er strakke afbouw naast gezet.

de betonwand maar komen bij de entreekant wat naar voren. Dat creëert ruimte voor de enorme hoeveelheid installatietechniek die zo'n garage nodig heeft.

Parkeren zonder piepen

De vloeren van de vijf parkeerdekken zijn eveneens licht. Eerlijkheid gebiedt te zeggen dat aanvankelijk het idee was om ze rood te maken. Knappers: "We zagen echter bij andere garages dat die kleur niet helemaal goed blijft. Vandaar dat we voor de rijbaan lichtgrijs hebben gekozen en wat donkerder grijs voor de parkeervakken. De

looppaden hebben wel een kleurtje gekregen." VLAQ Groep deed de afwerking van de betonvloeren. Naast de esthetische eisen moest het bedrijf uit Moordrecht ervoor zorgen dat de vloer slipvast is (de hellingsbanen nog wat meer dan de vlakke rijbanen), goed reinigbaar én geluidsarm. Niets zo hinderlijk in de akoestisch doorgaans minder goed bedeelde parkeergarages als het doordringende gepiep van autobanden. Het systeem dat VLAQ Groep aanbracht, is van Sika. Het is een meerlaags kunstharz gebonden systeem, afgewerkt met een epoxy coating in de gewenste kleuren.

De herkenbaarheid moest met toegepaste kunst worden gerealiseerd

Kunst wijst de weg

Naast het licht- en donkergrijs van de rijbanen en de parkeervakken hebben de looppaden op elk parkeerdek een afwijkende kleur: rood op -1, blauw op -2, geel op -3, groen op -4 en paars op -5. Op elke verdieping is ook een kunstwerk met dezelfde kleur te vinden. Het zijn grafische weergaven van vijf thema's die herkenbaar zijn voor de Sleutelstad: Leidse straatjes, grachten en oevers, feestjes en festivals, buitenspelen en monumenten en musea. Naast de gebruikelijke cijfers helpen de kleuren en de afbeeldingen parkeerders bij de oriëntatie, voor de rest zien de parkeerdekken er immers behoorlijk identiek uit. "Dat was onderdeel van de opdracht van de gemeente Leiden", zegt architect Knappers. "Die herkenbaarheid moest met toegepaste kunst worden gerealiseerd." Met de uitvoering heeft de

---

Op elke verdieping helpt een kunstwerk met kleur, afbeelding en cijfers de bezoekers het parkeerdek te vinden waar de auto staat.

De vloer van het paviljoen en de wand in het trappenhuis zijn afgewerkt met een Chinese graniet.

architect zich niet bemoeid; de kunstwerken zijn gemaakt door kunstenaar Karin van Iterson van ontwerpstudio Hakijk. “We hebben alleen wel aangegeven dat elk kunstwerk een duidelijk billboard moest worden en dat ze op de twee kopse kanten van elk parkeerdek moesten komen.” Bij elke nooduitgang zijn de afbeeldingen op betonnen wanden gemaakt, aan de andere kant sieren ze de glazen wanden die om het trappenhuis en de liftschachten zijn geplaatst. Smits Gemert produceerde en monteerde de glazen wanden. Belangrijkste eis die aan het systeem werd gesteld is een brandwerendheid van minimaal 60 minuten. “Dan is staal rondom het glas een logische keuze”, zegt Paul van Tongeren van het

Brabantse bedrijf. “De brandwerendheid is goed zonder dat je er allerlei zaken aan hoeft toe te voegen.” Het glas in de stalen profielen is eveneens brandwerend. De kunstwerken zijn door het Leidse America Digitaal Druk op een speciale folie geprint en op het glas geplakt.

Muurvaste montage

De strakke en heldere afwerking van de parkeerdekken vormt een passende tegenhanger voor de ruwe, donkere betonwanden. In het trappenhuis dat van -5 naar het paviljoen met de betaalautomaten en de uitgang naar de groene Garenmarkt voert, wordt dat concept doorgezet. Stalen trappen en trapleuningen en, enigszins verrassend, natuursteen op de wanden van de vide en de vloer van het gebouwtje. De tegels met grijze, groene en bruine tinten zijn aangebracht door Stonewharf. Het bedrijf uit

In eerste instantie denk je wellicht wat heeft een architect nou te doen bij een parkeergarage?

Dussen werd ingeschakeld voor de montage, het materiaal was er al. “We wisten niet veel van de steen behalve dat het een graniet uit China was, maar welke soort precies en uit welke groeve was niet duidelijk”, zegt Peter Venzelaar van het Brabantse natuursteenbedrijf. Vooral voor de montage van de wandtegels was dat even lastig. “Zeker met zo’n hoge wand en al die mensen die erlangs en onder lopen, is het zaak om tegels heel goed te bevestigen. Daarvoor wil je wel een en ander weten van de steen; of hij kan delamineren bijvoorbeeld, wat de uitbreekwaarde is.” Stonewharf liet de granieten tegels onderzoeken en bedacht aan de hand van de uitkomsten een degelijke constructie. “We hebben verticaal aluminium strips aan de wanden bevestigd en daar horizontaal een draagconstructie op gemaakt waar de tegels op staan.” legt Venzelaar uit. “De tegels hebben we verlijmd met een gecertificeerde lijm. Het voordeel van deze oplossing is niet alleen dat zo’n tweede draagweg meer zekerheid geeft dat alles goed vastzit maar ook dat je een enkele tegel kunt weghalen zonder dat dat iets met de rest doet.”

Stonewharf werkte ook aan het huisje van de nooduitgang, dat is bekleed met Belgisch hardsteen. Hetzelfde materiaal is gebruikt bij de

Dagelijks lopen er honderden mensen onder de granieten tegels langs. Dat vraagt om steengoede montage. Stonewharf heeft de tegels laten steunen op een metalen rails én verlijmd. (foto's: Michel Kievits)

Belgisch hardsteen bij de entree van de parkeergarage. Het materiaal past goed bij de sfeer van het eerbiedwaardige Leiden. (foto: Michel Kievits)

Ik vind het wat schizofreen als je boven in de lift stapt en zonder overgang op -5 ineens in een stralende wereld staat.

inrit van de parkeergarage. Als je met de auto in de Garenmarkt afdaalt, rijd je langs gemetselde wanden, over een asfalt vloer. Langs het asfalt ligt bestrating die bij sfeer van de oude stad hoort. Dat geldt ook voor het Belgisch hardsteen waarmee de gemetselde wanden zijn afgedekt. Stonewharf heeft die natuursteen banden zo bevestigd dat ze aan de betonnen keerwand blijven hangen als het metselwerk ooit een keer vervangen zou moeten worden.

Goed gevoel

Architect Knappers is erg tevreden over het eindresultaat en over het proces. "In eerste instantie denk je wellicht *wat heeft een architect nou te doen bij een parkeergarage?*, ook al omdat daar doorgaans weinig afbouw aan te pas komt. En het is toch vooral werk van infrabouwers en die werken niet echt veel met architecten. Maar we hadden hier toch een echte architectenrol, een centrale positie. Dat werkt heel prettig, mooi teamwork. Zo kun je heel knappe en mooie dingen bouwen."